

Papildu informācijai

Pasaules Veselības organizācija (PVO) apkopo faktus un statistiku par pašnāvībām visā pasaulē.

Skatīt www.who.int/health_topics/suicide/ un PVO Pašnāvību prevencijas (novēršanas) projektu www.who.int/mental_health

Daudzu valstu veselības ministrijās ir izveidotas īpašas nodaļas, kas atbildīgas par pašnāvību novēršanu. Lielā skaitā valstu pastāv nevalstiskās organizācijas, kas arī nodarbojas ar pašnāvību novēršanu un palīdzības sniegšanu aizgājēju tuviniekiem un draugiem. Organizāciju nosaukumus var atrast www.suicide-helplines.org/

Masu saziņas līdzekļu speciālistu apmācības

Sadarbībā ar masu saziņas līdzekļu speciālistiem un pašnāvību novēršanas iestādēm *MediaWise* ir izstrādājis apmācības programmas, kas var palīdzēt žurnālistiem apgūt metodes un pieejas atbildīgas informācijas sniegšanai par pašnāvību.

Papildu informācija pieejama www.mediawise.org.uk/health

Citas noderīgas mājaslapas

Starptautiskā pašnāvību pētniecības akadēmija (International Academy for Suicide Research). www.uni-wuerzburg.de/IASR

Starptautiskā pašnāvību novēršanas asociācija (International Association for Suicide Prevention). www.med.uio.no/iasp

Pašnāvību pētniecības centrs (Centre for Suicide Research) Apvienotajā Karalistē. cebmh.warne.ox.ac.uk/csr

Amerikas Suicidoloģijas asociācija (American Association of Suicidology). www.suicidology.org

Amerikas Pašnāvību novēršanas fonds (American Foundation for Suicide Prevention). www.afsp.org

Mindframe-media, Kanbera, Austrālija. www.mindframe-media.info

Pašnāvību informācijas un izglītības centrs (Suicide Information and Education Centre) Kanādā. www.siec.ca/

Pašnāvību pētniecības un novēršanas nodaļa Norvēģijā (Suicide Research and Prevention Unit). www.med.uio.no/ipsy/ssff

www.ifj.org/
+32-2 235 22 00

www.nuj.org.uk
+44 (0) 20 7278 7916

Sagatavoja **The MediaWise Trust**
University of the West of England, Oldbury Court Road, Bristol BS16 2JP, UK
tel: +44 117 93 99 333 e-pasts: info@mediawise.org.uk
Media Wise... for better journalism

Atbalstītājs: **Befrienders International**

Tulkojumu latviešu un krievu valodā sagatavojis Latvijas Cilvēkdiešību centrs (LCC). Izdevuma tulkošanu un iespējamu latviešu un krievu valodā finansējis Eiropas Komisija LCC projekta "Cilvēkdiešību monitorings spīdzināšanas un nevēlīgas apstākļos novēršana sāgātās iestādēs - cietumos, policijas izolatoros un psihoneiroloģiskajās iestādēs Baltijas valstīs" ietvaros. Bukletā atspoguļots autoru viedoklis, kas nevar tikt izmantots, lai paustu Eiropas Komisijas oficiālo nostāju.

Labās un sliktās ziņas par pašnāvību atspoguļojumu masu saziņas līdzekļos

Austrālija

Pētījumā, kas 1995. gadā analizēja pašnāvību atspoguļojumu Austrālijas laikrakstos, secināts, ka vīriešu izdarīto pašnāvību skaits mediju atspoguļojuma rezultātā pieaug, kulmināciju sasniedzot trešajā dienā pēc publikācijas.

Austrija

Pēc sensacionāla kādas pašnāvības atspoguļojuma 1986. gadā Vīnes metro 18 mēnešu laikā sev dzīvību atņēma 22 cilvēki (divreiz vairāk nekā iepriekšējos trijos gados kopā). Pašnāvību skaits ievērojami samazinājās pēc tam, kad mediji labprātīgi vienojās uz laiku tās tik plaši neaplūkot.

Vācija

Pirmajās desmit nedēļās pēc tam, kad 20. gs. astoņdesmitajos gados tika uzsākta jauna TV seriāla demonstrēšana, kurā attēlota kāda studenta pašnāvība, ievērojami pieauga līdzīgā veidā (pēc līdzīgas metodes) izdarītu pašnāvību skaits.

Honkonga

Kad masu saziņas līdzekļi 1998. gadā pievērsa uzmanību netipiskai pašnāvības metodei un atspoguļoja to plašākai sabiedrībai, mēneša laikā tika reģistrēti vēl deviņi līdzīgi gadījumi. Pēc diviem mēnešiem tā bija kļuvusi par trešo populārāko metodi, bet pēc diviem gadiem tā jau bija otrā populārākā. Pētījumā par pirmajiem 100 pašnāvību izdarījušiem cilvēkiem visiem tika konstatētas līdzīgas vecuma, ģimenes stāvokļa, garīgā stāvokļa un finanšu problēmas ar sev dzīvību atņēmušajiem, par kuriem bija rakstīts masu saziņas līdzekļos.

Apvienotā Karaliste

1999. gadā, nedēļas laikā pēc pašnāvības mēģinājuma attēlošanas populārā TV seriālā, tika reģistrēts līdzīgu metodi izmantojušo pašnāvības mēģinātāju skaita pieaugums par 17%. Tiesa, pusotru gadu vēlāk veiktā pētījumā secināts, ka sabiedrība izpratusi sākotnēji iecerēto vēstījumu par riskiem, kas saistīti ar medikamentu neatbilstošu lietojumu.

Amerikas Savienotās Valstis

Pētījumi par vairāku pašnāvību "virkni" jaunu cilvēku vidū, kuras notikušas isā laika periodā, izmantojot līdzīgas metodes, liecināja par atdarinošu rīcību. Žurnālistu streika laikā 20. gs. sešdesmitajos gados, kad nebija laikrakstu un neviena, kas rakstītu par pašnāvībām, tika novērota pašnāvību mēģinājumu skaita samazināšanās sieviešu vidū.

MASU SAZIŅAS LĪDZEKĻI UN PAŠNĀVĪBAS

Žurnālistu ieteikumi žurnālistiem

VEIDOJOT ZIŅAS PAR PAŠNĀVĪBĀM, IZVAIRIETIES NO ATTĒLOŠANAS

Visā pasaulē apkopotie dati liecina, ka pašnāvību atspoguļojums masu saziņas līdzekļos ir cieši un nepastarpināti saistīts ar pašnāvību skaita pieaugumu isā laikā.

Pašnāvību metožu atdarināšanas iespējamība ir vislielākā, ja masu saziņas līdzekļi sniedz detalizētu informāciju vai vispusīgi un plaši aplūko kādu konkrētus gadījumus.

Izanalizējot 90 pētījumus, kas 20 valstīs veikti par masu saziņas līdzekļu ietekmi, Oksfordas Universitātes profesors Kits Hotons (*Keith Hawton*) apgalvo: "Iegūtie pierādījumi liecina, ka atspoguļojums masu saziņas līdzekļos var novest un arī noved pie atdarinošas pašnāvnieciskas rīcības jeb tā sauktajām "atdarinājuma pašnāvībām"."

Iejūtīga informācijas sniegšana "var glābt dzīvības"

Iejūtīga informācijas sniegšana par pašnāvībām var glābt cilvēku dzīvības, – tā uzskata Kits Hotons (*Keith Hawton*) un Katrīna Viljamsa (*Kathryn Williams*) no Oksfordas Universitātes Psihiatrijas katedras.

Tas ir galvenais secinājums, ko viņi izdarījuši, analizējot visā pasaulē veiktus pētījumus par masu saziņas līdzekļu ietekmi, atspoguļojot pašnāvības.

Viņi noraida ierosinājumus par pašnāvībām nerunāt vispār un apgalvo, ka "atbildīga pieeja

pašnāvību atspoguļošanai var glābt cilvēku dzīvības".
Viegli ievainojami cilvēki vairāk meklētu palīdzību, ja masu saziņas līdzekļi sniegtu kontaktinformāciju par iestādēm, kas rūpējas par pašnāvību novēršanu.

Iejutīga informācijas sniegšana palīdz glābt dzīvības

Šīs vadlinijas ir sagatavotas, sadarbojoties un konsultējoties ar pašnāvību prevencijas (novēršanas) iestādēm.

Vadliniju mērķis ir palīdzēt preses, interneta, TV un radio kolēģiem – žurnālistiem izvērtēt ar pašnāvību atspoguļojumu saistīto risku un ieteikt vienkāršu veidu, kā izvairīties no nevajadzīga kaitējuma.

Ne visas pašnāvības uzskatāmas par aktualitāti vai ziņu vērtu materiālu. Kad pašnāvība ir ziņu vērtā, maz ticams, ka citi mēģinās tādā veidā veikt pašnāvību, ja masu saziņas līdzekļu profesionāļi sižetu vai rakstu veidos ar atbildības sajūtu.

Iejutīga ziņu sniegšana sevī ietver:

- spēju ņemt vērā tuvinieku jūtas;
- izvairīšanos no detalizēta pašnāvības metožu apraksta;
- pašnāvnieciskas rīcības komplicētības atzīšanu;
- informācijas sniegšanu par to, kur vērsties pēc palīdzības vai padoma;
- atzīšanu (apliecinājumu), ka pēkšņa nāve rada problēmas ģimenei un draugiem.

Izvairieties no sensacionāliem virsrakstiem, attēliem un izteiksmes stila

Pēc pašnāvības bojāgājušā tuvinieki ir īpaši neaizsargāti. Viņus var pārņemt dusmas, izmisums, vainas apziņa, neizpratne vai kauns. Publicitāte var tikai pasliktināt situāciju, it īpaši bērniem. Tūlīt apspriedieties ar tuviniekiem, pirms publicējat materiālu, kas iepriekš nav bijis publiski pieejams. Dažkārt piederīgi labvēlīgi uztver masu saziņas līdzekļu līdzjūtīgu atbalstu, it īpaši, ja pašnāvība notikusi savādos apstākļos. Tomēr izvairieties no nevajadzīgas ielaušanās sērās un ģimenes privātajās attiecībās.

Detalizēta pašnāvības metožu atspoguļošana var veicināt atdarināšanu

Atsevišķos gadījumos var būt svarīgi norādīt, kā cilvēks nomiris, tomēr pārāk detalizētas informācijas sniegšana var rosināt citus atdarināt aprakstītās metodes. Detalizēts pašnāvības apraksts var izraisīt arī papildu ciešanas aizgājēja radniekiem un draugiem, it īpaši bērniem. Izvairieties no pieņēmumiem – īpaši, ja pašnāvību izdarījusi sabiedrībā populāra persona. Sabiedrībā pazīstamām personām ir tiesības uz privātumu pat tad, ja tās izdarījušas pašnāvību. Izvairieties no tenku un baumu izplatīšanas. Vienmēr pārbaudiet savus informācijas avotus un apspriedieties ar aizgājēja tuviniekiem, pirms publicējat komentārus un pieņēmumus, kas varētu būt nepamatoti, nepatiesi vai tuviniekus sāpinoši.

Pašnāvība ir komplicēta problēma, kas bieži vien saistīta ar garīgu slimību

Apgalvojums, ka pašnāvība izdarīta viena faktora ietekmē, ir nepareizs, un tas neko nelīdz. Vajadzētu atzīt, ka bieži vien pirms pašnāvības ir bijusi ilga garīgo traucējumu vēsture, piemēram, depresija. Izvairieties radīt iespaidu, ka pašnāvība ir viegls “risinājums”.

Nemiet vērā kontekstu – pašnāvības iestādēs pelna izmeklēšanu

Kad cilvēki izdara pašnāvību, atrodoties varas iestāžu uzraudzībā – slimnīcā, policijas aizturēšanas izolatorā, cietumā vai citā iestādē, viņu nāve var izraisīt nopietnus jautājumus par uzraudzības un aprūpes līmeni. Sabiedrības interesēs ir izmeklēt aizdomīgās situācijas un izdarīt secinājumus, lai novērstu šādu gadījumu atkārtēšanos.

Kliedējiet “mitus” par pašnāvību

Centieties neizplatīt maldīgus populārus pieņēmumus, piemēram, ka “tie, kas draud ar pašnāvību, parasti to neizdara” vai “ja kāds nolēmis izdarīt pašnāvību, to nekas vairs nevar apturēt”. Mūsu uzdevums ir atspoguļot faktus un mēģināt skaidrot pašu parādību, apstākļus un ar to saistītus plašākus jautājumus.

Cenzūra vai maldinoša informācija par pašnāvībām nepalīdz

Dažādās kultūrās valda atšķirīga attieksme pret pašnāvību, taču žurnālistiem nevajadzētu mēģināt slēpt faktus. Sabiedrībai ir daudz svarīgāk apzināties šo parādību, nekā nebūt informētiem par brīdinošām pazīmēm vai iespējām saņemt palīdzību, lai novērstu pašnāvību. Masu saziņas līdzekļiem vajadzētu rosināt diskusijas darbinieku vidū un izstrādāt savas politikas nostādnes par pašnāvību atspoguļošanu.

Palīdziet cilvēkiem sazināties ar pašnāvību prevencijas (novēršanas) iestādēm

Ja stāsts par pašnāvību ir pelnījis publicitāti, tam jāatvēr atbilstoša vieta vai raidlaiks, lai informētu cilvēkus par to, kur viņi nepieciešamības gadījumā var vērsties pēc palīdzības, ja šis jautājums viņus iespaidojis. Masu saziņas līdzekļiem vajadzētu pārliecināties, ka viņu rīcībā ir jaunākā kontaktinformācija par atbalsta organizācijām, kas var sniegt padomu vai konsultācijas.

Arī žurnālisti ir ietekmējami un jūtīgi – atbalstiet kolēģus

Darbs plašsaziņas līdzekļos ir saistīts ar stresu, konkurenci un neierastiem izaicinājumiem, kas papildina tās grūtības, ar kurām cilvēks saskaras personīgajā dzīvē. Darbinieku profesionālās attiecības ieteicams veidot tādas, lai tie varētu dalīties problēmās un arī sniegt atbalstu, jo īpaši gadījumos, kad kolēģi pārdzīvo emocionālas grūtības.

Katrīnas Viljamsas un Kīta Hotona (Oksfordas Universitātes Psihiatrijas katedras Pašnāvību pētniecības centrs) veikta pētījuma “Uzvedība ar pašnāvniecisku noslieci un masu mediji: secinājumi pēc pētnieciskās literatūras sistemātiskas analīzes” kopsavilkums (“SUICIDAL BEHAVIOUR AND THE MASS MEDIA: Findings from a systematic review of the research literature” by Kathryn Williams and Keith Hawton, Centre for Suicide Research, Department of Psychiatry, Oxford University, 2001) atrodams www.mediawise.org.uk/health